

Kære Trygve Lange-Nielsen

Vi er nogle der i 2007 har stiftet Landsforening Justitsmordsofre i Danmark. Vores formål er at sætte fokus på falske incest sager, med henblik på at få dem genoptaget. Lige som i Norge, sker der mange justitsmord i Danmark på falske incest anklager. Og det gør det stadig.

Før du gik ind i sager med falske incestdomme, har det sikkert været umuligt for justitsmordsofre, at råbe nogen myndigheder op i Norge. I Danmark er det helt umuligt at råbe nogle myndigheder op. Man vil ikke anerkende at der sker disse justitsmord og befolkningen tror blindt på systemet. Befolkningen og systemet tør måske ikke andet, for så krakelerer billedet af Danmark som en retsstat.

Vi har kendskab til Dem igennem Danmarks Radio's dokumentarfilm "Den hårdeste dom." I Danmark savner vi en person, med Deres syn, mod og vilje til at kæmpe for retfærdigheden, så der kan komme gang i den første sag og dermed er der hul på en sort periode for Danmark på mindst 20 år.

Vi har henvendt os til adskillige politikere, bl.a. 3 justitsministre siden 2006 samt retsudvalget, og flere advokater. Fælles for de fleste henvendelser er, at vi bliver mødt med fuldkommen tavshed. De der svarer ved, at disse grove justitsmord finder sted, men de føler sig magtesløse, eller vælger at lukke øjnene. Vi står tilbage med en meget stor håbløshed og magtesløshed.

Må vi tillade os, at gå ud fra at du har set DR's dokumentarfilm "Den hårdeste dom," hvor du medvirker. Ca. 6 til 7 minutter inde i filmen, udtaler Statsanklager Peter Rask, at det er almindelig retspraksis, at man dømmer alene ud fra pigernes forklaring. Det betyder at evt. motiver til falske anklager ikke bliver prøvet, lige som den anklagedes beviser for at noget ikke kan være foregået, bliver fejlet af bordet. Det er jo meget værre end modsat bevisførelse.

For Danske politikere er falske incestsager tabu, så hvordan får vi retssikkerhed, når vi ikke kan få ørenlyd?

Hvordan kan vi få genoprejsning til de mænd der er på selvmordets rand, og dem der allerede har begået selvmord, mænd der ikke kan og vil leve med et falsk inceststempel på sig, mænd der bliver udråbt og forfulgt som pædofile og incestforbrydere, det værst tænkelige stempel en uskyldig mand kan få.

Hvordan forhindrer vi fremover at uskyldige ender i fængsel, får liv, helbred og fremtiden ødelagt. Også pårørende til dømte får livet ødelagt. Pigen der er blevet presset til falske anklager, ofte bearbejdet af f.eks. en jaloux mor, får sit liv ødelagt og ingen tåler af misforståede grunde, at sandheden kommer frem i lyset.

Vi har brug for sagkyndig bistand og hjælp, hvordan får vi startet. Kan du rådgive os til hvordan vi kommer i gang?

Hjælper du os er diskretion en selvfølge, med mindre du ønsker andet.

Mandag den 16. november 2009

Venlig hilsen

Tove Seidelmann

Buen 214 A Stubbæk

6200 Aabenraa DK

Trygve Lange-Nielsen

Høyesterettsadvokat

Kjære Tove Seidelmann

Jeg har fått ditt brev.

Det er sørgelig lesning. Situasjonen er åpenbart verre i Danmark enn i Norge. Hos oss kom rettsamfunnet sa noenlunde pa skinnene igjen etter Bjugnsaken i 1994 da barnehaveassistenten ble frifunnet etter en kollosal mediedekning i over et år. I Danmark har dere sekretfssregler, som gjør at Vadstrupgaardsaken var ukjent inntil dommen forelå lille julaften 1997. Det innebærer også dårligere rettsikkerhet i Danmark.

I de senere år har det dessverre begynt å bygge seg opp en ny stemningsbølge når det gjelder misbruk av mindreårige og voldtekt.

Siden du ikke nevner boken "Justismord og rettssikkerhet" som kom ut i juni 2008 pa Universitetsforlaget i Oslo, Boks 508 Sentrum, 0105 Oslo, kjenner du vel ikke til den. Der har jeg skrevet to kapitler, ca. 100 sider om de 28 sakene med 31 domfelte, som er blitt frifunnet etter gjenopptagelse. Der vil du finne meget av interesse, særlig i kapittel 7, som dekker alt det generelle. Min gjennomgåelse burde gjøre inntrykk på dem som har med disse sakene å gjøre også i Danmark. Jeg skriver bl. a. om 14 saker hvor tenaringer og unge kvinner har løyet på sin far og med 2 unntak også har innrømmet dette. Jeg vedlegger kopi av anmeldelse i Juristkontakt fra september i år. Leif Klinken, Lundehusvej 14, 2400 København NV, skrev i fjor høst at han ville anmelde boken, men jeg har ikke fått noen kopi, så det er kanskje ikke blitt noe av, eller så har han ikke fått den trykt. Klinken hører til kretsen rundt psykiater Svend R. Rasmussen, Store Kongens gade. 116,1, 1264, København. Han har i mange år holdt årlige møter, hvor jeg har vært med to ganger, med folk som er opptatt domfellelse av uskyldige i incestsaker. Der bør vel ta kontakt med Rasmussen eller andre i kretsen rundt om ham, Jeg vedlegger kopi av et innlegg i Politikken 12. maj 2004 av Søren Friis Smith, som jeg har truffet hos Rasmussen.

Jeg vedlegger kopi av mitt brev av 2. September 2009 til vår riksadvokat (øverste påtalemyndighet). Svaret var litt skuffende. Han peker på at de sakene jeg skriver om stort sett er fra før 1994 og at saksbehandlingen idag er vesentlig forbedret, og det er riktig nok. Han sier at "min" bok

Tostrups Terrasse 5, 0271 Oslo
Telefon 22 44 20 03

er vel kjent ved Riksadvokatembetet, men ikke noe om hvorvidt han eller noen annen har lest den eller at han vil foreta seg noe. I et avsluttende brev sier han: "La meg forsikre om at bl.a. de gjenopptakelsessaker De har arbeidet med har gjort sterkt inntrykk på oss her ved Riksadvokatembetet, og at erfaringene verken skal eller kan nedtones."

Det kommer vel ikke så meget ut av det men dere kunne vel kanskje sende et brev til den danske Riksadvokaten med boken og anmeldelsen og kopi av mitt brev til vår Riksadvokat og selvfølgelig ta opp deres bekymringer som omtalt i brevet til meg.

Jeg har tidligere sagt til noen av dem jeg har møtt hos Rasmussen, at de må arbeide med å få den danske gjenopptagelesbestemmelse forandret i domfældtes favør slik det skjedde i Norge og Sverige i 1993, mens Danmark fastholdt sin ordlyd.

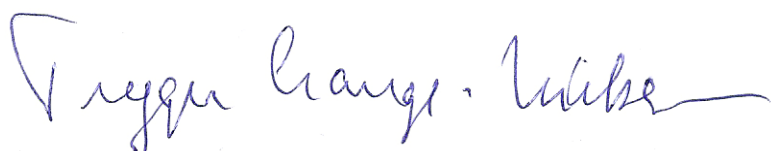
Hovedregelen med nytt bevis som gjenopptagelsesgrunn er omtrent den samme i de 3 lande. Det gjelder sekkebestemmelsen eller "sikkerhetsventilen". Det står i vår straffeprosesslovs § 392, annet ledd at gjenopptagelse kan skje "når særlige forhold gjør det tvilsomt at dommen er riktig". Bestemmelsen fortolkes strengt i Norge men har vært brukt adskillige ganger når nytt bevisregelen ikke holdt. Før 1993 stod det "meget" tvilsomt. Da ble bestemmelsen aldri brukt. I 1993 fjernet man i Norge og Sverige "meget", i denne bestemmelsen men det gjorde man ikke i Danmark. Myndighetene er nok hårdere og mer hjerteløse hos dere. Nekteles av gjenopptagelsen i "Den hårdeste dom"-saken rystet meg. Det kunne umulig ha hendt i Norge.

Snakk med Leif Klinken om dette. Kanskje kunne man få med seg Riksadvokaten på dette. Kanskje dere kunne få en samtale med Riksadvokaten hvis dere ber om det i det eventuelle brev. Dere kjenner selvfølgelig boken "på den annen side", utgitt av Medhjælperforbundet etter Vadstrupsgaardsaken.

Jeg vedlegger kopi av en kronikk i Aftenposten 17.september 2006

Lykke til!

Vennlig hilsen

Trygve Lange-Nielsen

Høyesterettsadvokat

2. september 2009

Riksadvokat Tor Aksel Busch
Stortorvet 2
0155 Oslo

Risikoen for domfellelse av uskyldige i incestsaker med tenåringer og unge kvinner.

Professor Andenes har sagt at det neppe er noe saksfelt hvor risikoen for feilaktige domfellelser er større enn i incestsaker. Jeg viser til boken "Justismord og rettsikkerhet", redaktører Anders Bratholm og Ståle Eskeland, som kom ut ifjor, side 127.

Småbarnsakene er kanskje blitt mindre aktuellse, men jeg mener at uttalelsen i høy grad er aktuell når det gjelder saker hvor tenåringer og unge kvinner hevder at de er seksuelt misbrukt av nære familiemedlemmer.

Jeg har mottatt mange henvendelser om slike saker det siste året. De fleste ble henlagt etter bevisets stilling. I en sak forelå det endelig dom i lagmannsretten. To saker sto for lagmannsretten etter fellende dom i tingretten. I en sak ble det frifinnelse i lagmannsretten etter domfellelse i tingretten. I en sak, Høibråten, innstilte statsadvokaten på tiltale, men Riksadvokaten henla saken. Det samme skjedde i en sak som er omtalt i boken om Justismord på side 139. Både hjelpeapparatets rolle og statsadvokatens innstilling må etter mitt skjønn være klart kritikkverdige.

I 14 saker fra 80- og 90-årene, som jeg har fått kjennskap til, har, piker/kvinner i alderen 12-24 år kommet med usanne opplysninger om misbruk fra far eller bestefar. Det henvises til side 146 i boken.

I to saker, hvor faren var prest, kan det med god grunn reises tvil om domfellelsene var riktig.

Det gjelder Sunnmørspresten som i 2002 ble dømt til fengsel i 6 år for misbruk av 3 mindreårige døtre. En var tenåring med store personlige vanskeligheter. De to andre benektet først at noe

Tostrups Terrasse 5, 0271 Oslo

Telefon: 22 44 20 03

misbruk hadde funnet sted. Bistandsadvokaten for den mellomste har til meg sagt at hun ikke tror at hun ble misbrukt. Den juridiske dommer i tingretten stemte for frifinnelse.

Kongsvingerpresten ble i 2008 dømt til fengsel i 8 år for å ha misbrukt sin asiatiske adoptivdatter til hun var 16 år. Hun hadde store personlige vanskeligheter.

I begge prestesaker spilte psykologer som oppnevnt sakkyndige og sakkyndige vitner en viktig rolle. Psykologer som sakkyndige som langt på vei uttaler seg om skyldspørsmålet innebærer en klar rettsikkerhetsrisiko. Jeg henviser til min uttalelse i Justismord boken, side 135. Jeg mener at psykologer har bidratt til dom-fellesen i de to saker.

Kongsvingersaken har hatt et etterspill. Jeg vedlegger kopi av Juristkontakt nr. 9 for 2008, hvor den danske psykolog Niels Petter Rygaards kritikk av saksbehandlingen i Kongsvingersaken er omtalt. Den finnes i Tidsskrift for den Norske psykologforening nr. 10 for 2008 sammen med en kommentar fra leder av den rettsmedisinske kommisjon, Randi Rosenqvist, og et innlegg fra undertegnede. Kopi vedlegges. Jeg peker på hennes uttalelse om hvordan et mandat til en sakkyndig psykolog bør være.

Rygaards innlegg er omtalt redaksjonelt i nr. 10. Det er fulgt opp med en kritisk uttalelse om psykologers arbeid med rettsaker av fagsjef Andres Skuterud i Psykologforeningen i nr. 11. Han sier at det ser ut til at mange psykologers forhold til incest har fått en ideologisk slagside som kan ha svært uheldige følger. I tidsskriftet nr. 12 kommer det kraftige motinnlegg. Olof Gøtestam, Forening for Sakkyndige Psykologer, ønsker en mindre populistisk vinkling. Han redegjør for alt som er gjort de siste 10-15 år for å kvalitetssikre psykologers arbeid i barne og familiesaker for forvaltningen og domstolene. Hilde Myrvoll, som var sakkyndig vitne i Kongsvinger-saken er sterkt kritisk til tidsskriftets omtale av saken, som hun mener ikke er balansert.

Ellers er det mitt inntrykk at domstolene tillegger utsagn fra ubalansert ungdom og unge kvinner for stor bevisverdi. Risikoen for at de forklarer seg usant, og særlig når det er et dårlig forhold til faren er alltid tilsted. Og det styrker ikke utsagnet at hun har sagt det samme til flere personer. Jeg minner om førstestatsadvokat Lasse Qvigstads uttalelse i Juristkontakt nr. 5 for 2008:

"Hvis jeg selv er det minste i tvil om skyldspørsmålet, reiser jeg ikke tiltale".

Jeg hadde ivår en samtale med Ingun Fosgard. Jeg nevnte da boken om Justismord, hvor jeg skriver om de 28 sakene med 31 incestdømte som er frifunnet etter gjenopptagelse av sakene. Hun kjente til boken, men jeg fikk inntrykk av at den ikke hadde vært noe tema ved Riksadvokatembetet. I Juristkontakt, som kommer ut i disse dager, er det en anmeldelse av boken av lagmann Hans Petter Lundgaard. Han sier at de mest tankevekkende kapitler er mine to om de gjenopptatte incest saker. Han konkluderer:

"Oppsummert gir boken til dels rystende beskrivelser av saker hvor såvel behandlingsapparat, sakkyndige (både leger og andre), men ikke minst påtalemyndighet og domstol, har gjort alvorlige feil med tragisk utgang for de som er blitt utsatt for de justismord som er omtalt i boken. Boken bør være obligatorisk lesning og en tankevekker for alle som befatter seg med alvorlige kriminalsaker."

Jeg mener at omtalen av incestsakene er et nødvendig kunnskapsgrunnlag for alle som har med disse sakene å gjøre. Jeg ber Riksadvokaten om å lese i alle fall kapittel 7 og å overveie om det fortjener en anbefaling overfor jurister innen påtalemyndigheten.

Kopi med bilag sendes til landets førstelagmenn.

Med vennlig hilsen.

Trygve Lange, Nielsen

Justismord og rettssikkerhet

Av Anders Bratholm og Ståle Eskeland, red. (Universitetsforlaget 2008, 288 sider)

Boken bør være obligatorisk lesning og en tankevekker for alle som befatter seg med alvorlige kriminalsaker.

Anmeldt av lagmann Hans Petter Lundgaard

Den opprinnelige oppfatningen av justismord var at en uskyldig ble dømt og deretter henrettet. I mer moderne tid er begrepet utvidet til å omfatte enhver domfellelse for en handling han ikke er skyldig i.

Det er denne definisjonen som ligger til grunn for denne bokens tittel, selv om det allerede innledningsvis reises spørsmålet om ikke forholdet må gjelde handlinger av mer alvorlig karakter "selv om det bringer inn en uklarhet om hva dette innebærer". Når spørsmålet reises om rettssikkerhet, innebærer det i denne sammenheng et spørsmål om hvorvidt rettsystemet sikrer at justismord unngås så langt som mulig.

Boken har 12 kapitler. Kapittel 1, Innledningen, er skrevet av professorene Ståle Eskeland og Anders Bratholm. Det samme er kapittel 11 som gjengir bokens tittel, men med begrepene i omvendt orden, Ståle Eskeland har ansvaret for kapittel 2 som omhandler reglene om gjenopptakelse og kapittel 9 "Bevisvurdering og justismord".

Bortsett fra kapitlene "Mediene og justismord" som professor cand. Polit, Rune Ottesen har ansvaret for, og "Sakkyndige og justismord" som er skrevet av professor dr. med Trond Eskeland, gjelder de øvrige kapitlene først og fremst behandlingen av enkeltsaker hvor enkeltmennesker først er dømt og så, etter gjenopptakelse, frifunnet. De tre mest omtalte slike saker fra den senere tid, "Moensakene" og "Lilandsaken", er bare gitt korte omtaler i innledningskapitlet. Spesielt Lilandsaken er imidlertid trukket frem i

De mest tankevekkende kapitler etter min mening, er de som behandler gjenopptakelse av saker som gjelder domfellelse etter tiltale for seksuelt misbruk av barn, skriver Hans Petter Lundgaard.

Det er ofte enklere å fortsette å lyve, spesielt når det løgnaktige svaret blir tatt for god fisk av behandlere og andre øvrighetspersoner

Rune Ottesens kapittel som eksempel på pressens behandling av en som varslet om at noe galt måtte ha funnet sted i forbindelse med jursaken hvor Liland ble funnet skyldig. Tankevekkende lesning! Torgersensaken er heller ikke tatt med. Som leserne vil vite er ikke noen av hans mange begjæringer om gjenopptakelse tatt til følge. Etter min mening burde man da også ha unngått de mange visitter til saken i form av postulater om hvor feil Gjenopptagelseskommissjonen har tatt, selv om man er aldri så uenig i resultatet.

Ingen annen sak har fått så omfattende behandling som denne. Her kan jeg bare anbefale lesningen av kommisjonens avgjørelse.

Anders Bratholm forteller leserne om "Bumerangsakene" fra Bergen hvor han selv kom til å bli sterkt involvert, og "El Abtah-saken" hvor han også gjorde en sterk innsats for å få en presumptivt uskyldig frifunnet, noe som lyktes til slutt, men først etter to forgyeves forsøk på gjenopptakelse.

Begge disse sakene er lysende eksempler på påtalemyndighetens manglende ydmykhet til tross for at det etter hvert bør ha stått mer og mer klart for alle involverte at grunnlaget for domfellelse rant bort som sand mellom fingrene.

De eldste saker som er beskrevet, Hoelsakene og Hetlesakene er omtalt av henholdsvis advokat Egil Andre Berglund og professor dr. philos Ragnar Bye. De er alle fra første halvpart av det forrige hundreåret og synes å bekrefte at mangelen på ydmykhet og manglende vilje til å rette opp feil som er gjort, gikk langt inn i dommernes rekker. Vi skal ikke være så godtroende at vi tør regne med at det ikke fortsatt kan være tilfellet. Ikke minst derfor er det på sin plass med en gjenopptakelseskommissjon.

De mest tankevekkende kapitler etter min mening, er de som behandler gjenopptakelse av saker som gjelder domfellelse etter tiltale for seksuelt misbruk av barn. Det gjelder kapitlene 7 og 12 som lagmann og høyesterettsadvokat Trygve Lange-Nielsen har ansvaret for. De omhandler i alt 28 saker hvor nære slektninger av barnet er dømt for slikt misbruk, men som senere har fått saken sin gjenopptatt og blitt frifunnet. Den pensjonerte lagmannen har i den forbindelse brukt sin pensjonisttilværelse godt. Han har aktivt medvirket til at en rekke (13) av disse har fått sin ære gjenopprettet, selv om det ikke alltid hjelper mot et ødelagt liv.

Inledningsvis (s. 97) torpederer han effektivt to myter som dessverre fortsatt har tiltro. Den ene er at barn alltid snakker sant når de forteller om seksuelle overgrep. Virkeligheten er at barn er lett påvirkelige. De svarer ofte det utspøreren ønsker at de skal svare. De gir etter for press og har lett for å blande fantasi og virkelighet. At ledende spørsmål fra foreldre og myndighetspersoner i eller utenfor hjelpeapparatet da kan gi uriktige svar er ikke spesielt overraskende, men har gitt tragiske resultater når svar avgitt i slike sammenhenger blir tatt for god fisk.

Når barn som ble påstått misbrukt dernest ble brakt inn til legeundersøkelser til ”sakkyndige” som så enhver anomali i kjønnsåpning eller rektum som mistenkelig, nyttet det ofte ikke at det eller de barn det gjaldt ikke kunne fortelle om misbruket, eller fortalte at det ikke var tale om noe misbruk. De ble rett og slett ikke lyttet til eller ikke trodd. ”Fagkunnskapen”, ikke barna fikk mest gehør både av påtalemyndighet og domstol. At utlagte misbrukere nektet skyld ble tillagt liten eller ingen betydning.

Den annen myte gjelder omfanget av sexovergrep mot barn. Antallet sexovergrep mot egne barn og stebarn ble fra begynnelsen av 1980 årene til dels grotesk overvurdert ikke bare i Norge, men i en rekke andre land. I norske aviser ble det i begynnelsen av 80 årene påstått at hver tiende jente var incestoffer, riktigere var antakelig et par tilfelle pr. tusen.

Kanskje ikke spesielt overraskende, var at påstandene om misbruk svært ofte kom opp i forbindelse med konflikt mellom foreldrene etter samlivsbrudd, ofte om fars rett til samvær i større eller mindre grad. Ikke sjelden ble (og blir nok dessverre fortsatt), påstander om mulig misbruk fremsatt som et siste argument i saker hvor andre argumenter ikke førte til ønsket resultat. Barnet, som den uskyldige part i konflikten mellom foreldrene, er blitt og kan bli trukket inn en kamp som bare produserer tapere.

Av de saker Trygve Lange-Nielsen forteller om, er 28 av 31 saker som endte med domfellelse, gjenopptatt etter 1995. 27 av disse av endte med full frifinnelse, den 28ende var ennå ikke ferdigbehandlet da boken gikk i trykken.

Det er lett å slutte seg til forfatterens avsluttende kommentar (s. 147):

”Vårt rettsapparats behandling av saker om misbruk av barn og ungdom i årene 1987 – 95 er trolig det mørkeste kapittel i vår rettspleie siden hekseprosessene på 1600-tallet når det gjelder domfellelse av uskyldige.”

Det er nok en slags trøst for enkelte at de har fått utbetalt ganske anseelige beløp i erstatning og oppreisning, men de tragiske følger en slik domfellelse kan ha for familieforhold, arbeidsforhold og venneforhold lar seg oftest ikke erstatte med penger. I tillegg kommer selvsagt at de som har klart å få sin sak gjenopptatt slett ikke er de eneste som er uskyldig dømt. Lange-Nielsen antyder at det ikke kan være mindre enn 100 incestdømte i tillegg til dem som har fått sin sak gjenopptatt som er uskyldig dømt.

Lange-Nielsens analyser av de 28 sakene (og noen til hvor det ikke ble domfellelse fordi beskyldningene ble funnet uholdbare), er engasjert, men samtidig nøktern. De viser klart hvordan det er nødvendig med sunn skepsis i slike saker hvor det kan være så mange feilkilder. Det gjelder forklaringer avgitt av barn i en konfliktsituasjon

sjon mellom foreldrene og av barn som er mentalt ustabile, og ikke minst forklaringer hvor særlig første utspører ikke har vist den nødvendige nøkternhet når det gjelder å unngå ledende spørsmål. Det er så lett for barn å fastholde en usannhet når den først har sluppet ut, rett og slett fordi det er ”skummelt” å bli tatt i løgn. Det er ofte enklere å fortsette å lyve, spesielt når det løgnaktige svaret blir tatt for god fisk av behandlere og andre øvrighetspersoner.

Oppsummert gir boken til dels rystende beskrivelser av saker hvor så vel behandlingsapparat, sakkyndige (både leger og andre), men ikke minst påtalemyndighet og domstol, har gjort alvorlige feil med tragisk utgang for de som er blitt utsatt for de justismord som er omtalt i boken. Boken bør være obligatorisk lesning og en tankevekker for alle som befatter seg med alvorlige kriminalsaker. Det gjelder selvsagt vi som er eller har vært dommere og som har et særlig ansvar for at rettfærdighet skal skje fyldest. Den er imidlertid ikke mindre viktig lesning for dem som har ”førstelinjekontakten” og som mottar den første anmeldelse eller bekymringsmelding.

NORGES JURISTFORBUND

EKSAMEN HØSTEN 2008 / VÅREN 2009?

Har du glemt å gi Juristforbundet beskjed
om at du ikke lenger er student?

Da står du nemlig fortsatt oppført som studentmedlem
i vårt medlemsregister

Vennligst gi beskjed til medlemsarkiv@jus.no
eller sg@jus.no Sissel Gisholt, telefon 22035025,
hvis du ikke lenger er student

28 er uskyldig incestdømt

TRYGVE LANGE-NIELSEN - Høyesterettsadvokat og pensjonert lagmann

Publisert: 17.09.06 kl. 00:19

FLERE JUSTISMORD. At 28 mennesker er blitt kjent skyldig i incest og siden er frifunnet, utgjør det mørkeste kapittel i vår rettshistorie siden hekseprosessene på 1600-tallet. Men de er bare toppen av isfjellet. Trolig er mer enn 100 andre uskyldig dømt for incest.

KJENT SKYLDIG - SÅ FRIFUNNET. Etter at Fritz Moen nå er frikjent for begge de drap han ble uskyldig dømt for, vil jeg si noe om en annen kategori av justismord som er begått i Norge. Det er de 28 personer (inkludert to stefedre og en onkel) som i 25 saker i årene 1988-1997 ble kjent skyldig i incest og siden har fått sine saker gjenopptatt og blitt frifunnet.

De fikk fra fire måneder til seks års fengsel og fikk alle sine liv grundig ødelagt.

De 28 er et uhyrlig tall. Det innebærer et sammenbrudd for vårt rettssamfunn, en total rettsikkerhetssvikt. At dette har kunnet skje, burde tilsi en forargelse og et engasjement, som langt skulle overgå den meget berettigede forargelse i Moens sak. Allikevel er de 28 bare toppen av isfjellet. Betingelsene for gjenopptagelse er meget strenge, og rettspraksis har vært restriktiv.

Mange har forgjeves forsøkt å få sine saker gjenopptatt, og et meget større antall har resignert fordi hovedkravet for gjenopptagelse er at det skaffes til veie et nytt og tungtveiende bevis. Dette vil som oftest ikke være mulig.

Forklaringer trukket.

Jeg har nylig gjort ferdig et manuskript om de 25 gjenopptatte sakene. I tillegg omtaler jeg fem saker hvor påståtte fornærmede tenåringer senere har trukket sine forklaringer tilbake som usanne og en hvor en 19-åring forklaring av politiet ble vurdert som usann, selv om piken ikke gjorde noen innrømmelse. I tre av sakene kom innrømmelsene etter at det var avsagt frifinnelsesdom. Fire saker som står for Gjenopptagelseskommissjonen, ventes avgjort i nær fremtid.

Mitt manuskript er en del av en bok om uskyldig dømte ved norske domstoler som har fått sine saker gjenopptatt og blitt frifunnet. Boken antas å utkomme vinteren 2007. Mitt bidrag kan sees som en granskning av dette mørkeste kapittel i vår rettshistorie siden hekseprosessene på 1600-tallet.

Usanne forklaringer.

De 25 sakene faller i to like store grupper når det gjelder gjenopptagelsesgrunn. Den ene omfatter saker hvor uriktige uttalelser fra rettsoppnevnte sakkyndige leger, særlig fra Akerklinikken, var tungtveiende bevis for domfellelse. Dette gjaldt særlig små barn. Den andre gruppen gjelder saker hvor de fornærmede trakk tilbake sine forklaringer fordi de var usanne. Dette gjelder særlig tenåringer og yngre kvinner.

Av de 31 sakene var det 14, når man tar med to 12-åringer, hvor anklagene var usanne. I 12 av sakene innrømmet de fornærmede at de hadde løyet sin far i fengsel. Med få unntak gjaldt dette unge mennesker med personlige vanskeligheter og et anstrengt forhold til faren.

De uskyldig dømte som ikke var så heldige at det forelå legeuttalelser som kunne konstateres å være uriktige eller at de fornærmede trakk sine beskyldninger tilbake, har det vært umulig å hjelpe fordi det ikke har vært mulig å fremskaffe et nytt viktig bevis. Det må antas at størstedelen av de uskyldig dømte hører til denne kategori.

Preget av misbrukstanke.

Ved de fleste domfellelser gjaldt det saker hvor det forelå samlivsbrudd, og sakene ble satt i gang av engstelige og til dels fiendtlige mødre. Hjelpeapparatet tok også initiativ, og barnehagene ble oppmuntret til å se etter tegn på seksuelt misbruk. I årene frem til Bjugn-saken i 1994 var vårt samfunn preget av tanken på misbruk av barn. All avvikende oppførsel fra små barn ble oftest tolket som tegn på incest. Barns seksuelle lek var utgangspunktet for tre av de gjenopptatte sakene.

Det mest katastrofale var allikevel påvirkningen av de små barna før de ble dommeravhørt, og måten de ble avhørt på av hjelpeapparatets folk, av politiet og under dommeravhør.

Psykologene inntok en sentral plass i de fleste av disse sakene og også som "særlig skikket person" til å bistå ved dommeravhøret. Med ett unntak har psykologene gått god for at de små barna var misbrukt, hvilket altså ikke var tilfelle.

En stående trossetning blant mange psykologer, som barneombudet også sluttet seg til, var at barn aldri lyver om seksuelle overgrep. Dette utsagnet var en demagogisk avsporing. Man greide å gjøre seg blind for det som det dreide seg om, nemlig små barns påvirkelighet. Ikke i en eneste av de saker jeg har gjennomgått, har en psykolog reist spørsmålet om dette.

Forutsatte misbruk.

Utgangspunktet i de aller fleste dommeravhør jeg har lest, var en forutsetning om at misbruk hadde funnet sted og at det gjaldt å hjelpe barnet til å fortelle om dette. Det var ofte et ensidig press for å få barnet til å innrømme at det var misbrukt og uten at forhørsrettsdommeren grep inn. Noen ganger var dommeren like pågående som dem som foretok avhøret.

Om det hadde funnet sted misbruk var sjelden temaet. Kontrollspørsmål som kunne belyst denne muligheten ble som regel ikke stilt. I dag er det vel den alminnelige oppfatning at "små barn er lett påvirkelige, at de svarer lett slik utspøreren ønsker at de skal svare, gir etter for press og har lett for å blande fantasi og virkelighet", som professor Svein Magnussen og førsteamanuensis Geir Overskeid skriver i tidsskriftet Lov og Rett i 1998.

Slik avhørene av små barn ble foretatt, er det uten videre klart at deres forklaringer hadde liten eller ingen bevisverdi, men de var tilstrekkelige til å få uskyldige personer dømt i den atmosfære som hersket i den incestfikserte tiden.

Hvor mange uskyldig dømte som ikke har hatt noe nytt bevis å påberope seg, kan det være tale om?

Minst 100 uskyldig dømt.

VG fikk gjennom et spesialoppdrag til en ansatt i Statistisk sentralbyrå tall for de dømte og frifunne i incestsaker og saker om utuktig omgang med barn under 14 år. Undersøkelsen bygger på politiets straffesaksregister.

For årene 1988-1996 er 280 dømt for incest og 40 frifunnet. For utuktig omgang med barn under 14 år er tallene 1431 dømte og 154 frifunne. Jeg har arbeidet med disse sakene i over seks år. Som en løs antagelse mener jeg at det ikke kan være mindre enn 100 uskyldig incestdømte i tillegg til de 25 sakene. Uskyldig dømte for utuktig omgang med barn under 14 år må være adskillig flere. Uansett er det tale om store mørketall.

Må leve med uretten.

Og her er det grunnlag for den helt store forargelsen. Vi har et rettssamfunn som synes ute av stand til å forhindre at de mange uskyldig dømte må leve med uretten til de dør. Det hjelper ikke at rettssikkerheten sviktet totalt i den incestfikserte tiden. Uten sammenbruddet i rettssikkerheten den gangen ville et stort antall uskyldig dømte blitt frifunnet. I mange saker ville tiltale ikke vært reist.

Hvis Gjenopptagelseskommisjonen var villig til å se dette vitterlige faktum som en ny omstendighet som kunne gi grunnlag for gjenopptagelse, ville det være bra, men dette er lite sannsynlig. Derimot burde dette vitterlige faktum tillegges vesentlig vekt når kommisjonen vurderer gjenopptagelse i medhold av sekkebestemmelsen i straffeprosesslovens § 392, som gir adgang til gjenopptagelse "når særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig".

Mange uskyldige ble dømt

Av Trygve Lange-Nielsen, høyesterettsadvokat og pensjonert lagmann

Publisert: 14.10.06 kl. 00:01

Med utgangspunkt i min kronikk i Aftenposten 17. september skriver Gry Kristin Lia og Bjørg Nielsen om omfanget av seksuelle overgrep.

De sier: "Forskning viser at det er svært mange barn og unge som er blitt utsatt for seksuelle overgrep. Nær én av tre kan ha vært utsatt for uønsket seksuell kontakt før de fylte 18 år.

Tallene viser også at omtrent én av ti kvinner og én av 20 menn bærer på en historie med alvorlige overgrep begått før de fylte 16 år."

"Kan ha vært"-tall og "uønsket seksuell kontakt" sier ikke så meget om virkeligheten. Det er mange slags tall. Jeg skriver om det i mitt bokmanus. Den danske sexolog Berl Kutchinsky sier i en artikkel i boken "Seksuelle overgrep mot barn", Fagbokforlaget 1997: "Mine konklusjoner på bakgrunn av en gjennomgang av en rekke utbredelsesstudier så langt tilbake som 1930-årene og frem til det aller siste, går ut på at forekomsten av enkeltstående eller episodiske, mer alvorlige forbrytelser, er omkring 1 til 2 prosent. Det klassiske incesttilfellet der små barn misbrukes over et antall år av foreldrene, forekommer i noen få tilfeller pr. tusen."

De sterkt overdrevne tall for seksuelt misbruk som man opererte med omkring 1990 bidro til å skape den korstogsmentalitet som preget den incestfikserte tiden og som var bakgrunnen for at så mange uskyldige ble dømt.